

AFGANISTANIN-SODAN ETUVARTIO? TADŽIKISTAN YHDYSVALTAIN KUMPPANINA

NICO LAMMINPARRAS

Kirjoittaja on HuK ja valmistelee pro gradua Helsingin yliopiston Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksessa

TIIVISTELMÄ

Vaikka Yhdysvaltain läsnäolo Tadžikistanissa alkoi diplomaattisella tasolla heti maan itsenäistyttyä, vasta terrorisminvastainen sota todella kohotti köyhän entisen neuvostotasavallan positiota. Afganistaniin rajoittuvassa valtiossa oli paitsi juuri käyty sisällissota ex-kommunistien ja islamilaisen opposition välillä, se myös tarjoaisi strategisen pisteen talebanienvastaisille operaatioille. Kumppanuus muodostui kuitenkin rikkonaiseksi, sillä maan olosuhteet ja ailahteleva politiikka eivät suosi pitkäjänteistä yhteistyötä.

KESKUSTELUA VAIHTOEHDOISTA

Kun amerikkalaisjoukkojen keskitykset Lähi-itään ja Aasiaan alkoivat syyskuun 2001 puolivälissä¹, länsimedia jo tarkasteli eri Afganistanin-toimintamalleja. Paitsi historiaa, etnistä rakennetta ja maastoanalyysiä, myös poliittisia mahdollisuuksia arvioitiin: hyökkäys pohjoisen alavia hyödyntäen olisi helpompaa kuin kumpuilevasta etelästä, jossa talebaneilla oli lisäksi vankka kannatus, mutta Venäjän ja Tadžikistanin penseys asetti tämän toimintasuunnan epävarmaksi². Toisaalta ideologisesti näiden avunanto tuskin oli poissuljettu, sillä Moskova ja Dušanbe olivat pitkään tukeneet Afganistanin Pohjoista liittoa, ja olihan Shanghain Yhteistyöjärjestö (SCO) tuominnut WTC-

iskun tuoreeltaan sekä korostanut tarvetta yhteisille terrorisminvastaisille operaatioille³. Tosin painottaessaan aktiivista yhteistoimintaa SCO kaiketi viittasi enemmän itseensä kuin kolmansiin tahoihin, eikä vähiten sen vuoksi, että aivan äskettäin Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Uzbekistan ja Tadžikistan olivat yhdessä harjoitelleet ääri liikkeiden torjuntaa sekä kapinallispesäkkeiden hävittämistä⁴.

Venäjän roolista ääri viivoja saatiin kuitenkin pikapuoliin: maa ei avaisi ilmatilaansa USA:n lennoille, ja Kreml korosti YK:n turvallisuusneuvoston positiota terrorisminvastaisten toimien koordinoijana⁵. Toisaalta tällöin johtopäätös vedetään kenties liian äkkiä, sillä vain pari päivää myöhemmin Moskovasta kantautui toisenlainen viesti. Keskusteltuaan Bushin kera Putin ilmoitti, että USA voi käyttää entisen Neuvostoliiton lentotukikohtia, että tiedusteluyhteistyötä voidaan tehdä ja että Venäjä myös lisää aseapuaan Afganistanin Pohjoiselle liittolle⁶. Venäläisten myöntämielen voisi selittää se, ettei Kreml ollut vielä saanut takaisin 1990-luvun alussa menettämäänsä hegemonia-asemaa eikä Keski-Aasian monimutkaisia valtakuvioita voikaan vähätellä pontimena, mutta tämäkin näkemys jää pakosta

vaillinaiseksi. Olisikin aiheellista pohtia kysymystä myös siltä kannalta, että Pohjois-Kaukasuksen kanssa painivalle Kremlille ääriainesten kukistuminen kaukana omien rajojensa ulkopuolella – vieläpä toisten tahojen toimesta – koituisi yhtä lailla voitoksi.

Aivan toisenlaisiakin analyysejä lännen toimintamalleista esitettiin. Pakistanilaisen ex-diplomaatin mukaan Yhdysvallat oli suunnitellut hyökkäystä Afganistaniin jo ennen syyskuun 11. päivän iskuja, päämääränään saada Afganistaniin maltillinen hallitus. Operaatio tapahtuisi ennen lumentuloa Tadžikistanin tukikohdista käsin, Uzbekistanin avustaessa sitä.⁷ Varmasti Washingtonissa oli hahmoteltu skenaarioita eri tilanteisiin, mutta mikäli suunnitelma todella noudatti pakistanilaisen kuvausta, se tuskin oli vartenotettava sellaisenaan. Heikkouksiksi muodostuivat se, että tarvittavan sota-voiman ja materiaalin keskittäminen olisi näkynyt jo pitemmän aikaa, se, ettei uzbekistanilaisten ja tadžikistanilaisten tukikoh- tien käytettävyydestä ollut varmuutta sen paremmin sopimusten kuin teknisten valmiuksienkaan näkökulmasta sekä se, ettei esityksessä oteta kantaa siihen, miten Venäjä ja Kiina olisi saatu vakuutettua amerikkalaisten läsnäolon viattomasta tarkoituserästä. Samaisessa arvioissa mainittiin kyllä, että Venäjä oli asettanut 17000 miestä valmiuteen⁸, mutta venäläisjoukkothan olivat olleet varuillaan aina siitä lukien, kun talibanit vuonna 1998 etenivät Mazar-i-Sharifiin. Ja vaikka lännen ja idän poliittiset kiistat olisikin toviksi lakaistu maton alle, argumentilla ei liioin voine vihjata sitä, että venäläisdivisioona toteuttaisi kaavailun maahyökkäyksen, sillä neuvostojoukkojen Afganistanin-interventio kalvoi yhä mieliä eikä Moskova

nähty sen toisintoa mielekkäänä⁹. Mikäli kuvatulla suunnitelmalla taas viitattiin enemmänkin Pohjoisen liiton tukemiseen ja sen käyttämiseen iskevänä voimana, em. logistiset ja poliittiset kysymykset olisivat vaatineet vastausta yhtä lailla. Inhorealisticelta kannalta yksityiskohtien hiomistarve tuskin kuitenkaan estäisi suurvaltapolitiikan ratasta pyörähtämästä – kuten diplomaatti itsekin tiivisti, WTC-iskujen jälkeen tätä olemassa olevaa suunnitelmaa vain kohennettaisiin ja se pantaisiin pian toimeen¹⁰.

MAA RAUNIOINA, UHKIA KAIKKIALLA

Maailmanpolitiikan kiemuroissa Tadžikistanin itsensä näkökulma jäi aluksi hämärän peittoon. Presidentti Rahmonov ilmaisi kyllä maansa myötätunnon sekä halukkuuden toimia kansainvälisen yhteisön rinnalla taistelussa terrorismia ja ääriliikkeitä vastaan¹¹, mutta jätti tarkentamatta, mitä tämä käytännössä tarkoittaisi. Yksi selitys maan varovaisuuteen voisivat olla sisäiset tekijät: yhtäältä osa ääri-islamilaisestä oppositiosta vastusti keskushallintoa aseellisesti, ja toisaalta maa ei kestäisi uutta pakolaisaaltoa Afganistanista¹². Nämä yksin eivät kuitenkaan muodosta kattavaa kuvaa Tadžikistanin haasteista – jos kohta eivät myöskään sulje pois muita perusteluja – sillä vuosituhannen vaihteessa syrjäisen nuoren valtion asema oli selvästi monimutkaisempi.

Tadžikistanin asukkaista 20% oli vuonna 2000 vähemmistöjä, ja yksistään uzbekit muodostivat päälle 15 prosenttia koko väestöstä¹³. Keskusvalta kattoi vain osan maasta, osan ollessa erinäisten sotaherrojen komennossa, eikä autonomiseen Gorno-Badakšaniin hallituksella liioin ollut jalan-

sijaa. Haurasta vakautta ylläpitivätkin lähinnä Venäjän 201. Divisioona Dušanben lähistön, Kuljabin (Kulob) ja Kurgan-tuben (Qurkhontepa) tukikohdistaan sekä rajajoukot. Kymmeniä tuhansia henkiä vaatinut sisällissota oli päätynyt vuonna 1997, ja vaikka sovinnon eleitä – kuten oppositioitaistelijoiden armahtaminen, hallintopaikkojen kiintiöittäminen ja uskontopohjaisten puolueiden salliminen¹⁴ – oli vähitellen tehty, iskuja hallintoa vastaan tapahtui yhä. Sosioekonominen tilanne lähenteli katastrofia sodan raunioitettua teollisuuden ja maatalouden jäätyä haaskiolle: 80% maan asukkaista eli köyhyysrajan alapuolella, ja kaksi kuivuutta ajoi neljäsosan väestöstä ruokaavun piiriin¹⁵.

Ulkoisia vaaratekijöitä maahan kohdistui niin ikään joka suunnalta. Venäläiset rajajoukot eivät kyenneet ehkäisemään huume- ja ihmissalakuljetusta, ja opposition väitettiin kouluttavan nuoria islamistitais-

telijoiksi Afganistanissa¹⁶. Taleban oli edennyt vain mailien päähän rajasta, ja huhuja sikäläisten vähemmistöjen, mm. tadžikkien, puhdistuksista kiersi. Vaikka täten ehkä oli-kin aiheellista pelätä talibanien kostotoimia, mikäli Dušanbe olisi suoraan yhtynyt terrorisminvastaiseen rintamaan¹⁷, liikaa painoarvoa tällekkään argumentille ei voi antaa. Ääriliikkeen oli aivan rajan takana, joten se olisi yhtä kaikki voinut toteuttaa iskuja Tadžikistanissa.

Kolmen naapurimaan Uzbekistanin, Kirgisian ja Tadžikistanin vuoristorajaseuduilla puolestaan liikkui epämääräisiä asejoukkioita – osa oli luultavasti ääriaineksia, osa tavanomaisia rikollisia – mutta ryhmitymien toiminta kiristi naapurimaiden suhteita jatkuvasti. Kun Tadžikistanin pohjoisosassa kapinoitiin syksyllä 1998, presidentti Rahmonov syytti Uzbekistania kapinan suunnittelusta ja lausui teon tähtäimessä olevan maan liittämisen Taškentin val-

tapiiriin¹⁸. Uzbekkijohtoa vastaavasti kalvoi se, että islamilaiset ainekset nousivat Tadžikistanissa hallitukseen sen jälkeen, kun Venäjä ja Iran olivat kätilöineet sovun eri ryhmien välillä¹⁹. Vuosina 1999 ja 2000 Uzbekistanin Islamilainen Liike myös hyödynsi itänaapurin maaperää iskujensa lähtöalueena²⁰, ja hiljattain naapurit olivat käyneet sanasotaa Keski-Aasian muinaisten valtojen perinnöstä sekä kaasuveloista. Pohjoisnaapurinsa Kirgistanin kera Tadžikistan yhdessä omaa noin 80% koko Keski-Aasian vesivaroista²¹, ja kiista vesi- ja maankäyttöoikeuksista oli vuonna 1989 eskaloitunut kirgiisien ja tadžikkien veriseksi yhteenotoksi²². Viiden maan vesisopimus syntyi vasta 1998. Vuosituhannen vaihteessa vuoristoseutu toimi paitsi aseellisten ryhmien kauttakulkuväylänä, myös tukialueena raja-ase-mille tehdyissä iskuissa²³.

Räjähdysherkät rajat huomioiden yksi syy Tadžikistanin varovaiseen kannanottoon saattoikin olla se, etteivät naapurimaatkaan kiirehtineet lupaamaan suoraa tukeansa saatikka solmimaan sopimuksia – Uzbekistan jopa kielsi sallineensa Yhdysvaltain käyttäen sen ilmatilaa ja lentokenttiä²⁴. Kirgisian kera välit olivat viileän rauhalliset, mutta sotilasyhteistyön alkaminen lännen kera olisi voinut jäytää suhteita varsinkin länsinaapuriin, olihan keväällä 1999 jo näytelty merkillinen ennakkotapaus. Yhdysvaltoja lähestyvä Uzbekistan vetäytyi IVY:n puolustussopimuksesta, koska se ei mm. hyväksynyt Venäjän aktiivisuutta tietyissä jäsenmaissa²⁵, sekä tuomitsi Moskovan aikeen muodostaa tukikohta Tadžikistaniin; saman vuoden joulukuussa Taškent ja Moskova kuitenkin sopivat ”strategisesta kumppanuudesta”²⁶. Vaikka tämän tempoilevan po-

litiikan perimmäiset motiivit lienevät olleet huomattavasti laskelmoidummat, analogisesti Tadžikistanin loikka länsileiriin olisi saattanut poikia väkeviä vastalauseita Uzbekistanista nyt, kun sekin oli jälleen Kremlin vanavedessä.

SOTA SELKIYTTÄÄ SUHDETTA?

Olisi houkuttelevaa aprikoida, että kun pohjoisesta suuntautuvan maahyökkäyksen todennäköisyys laski mm. siitä mahdollisesti koituvien raskaiden tappioiden sekä Pohjoisen liiton komentajan Massudin salamurhan vuoksi, riskitekijöiden piirittämän Tadžikistanin valinta olisi helpottunut. Tee si muodostuu tällöin kuitenkin liian pinnalliseksi, sillä maainvaasio tuskin alun perinkään oli realistinen, ja sitä paitsi, jos mikä tahansa toimintavaihtoehto toteutuisi, asettaisi se silti Dušanben hankalaan välikäteen. Täten on ymmärrettävää, että vaikka Tadžikistanin puolustusministeri tarjosi maansa ilmatilaa koalition käyttöön heti syyskuun 2001 lopulla²⁷, julkisesti hallinto kertoi osuudestaan vasta sodan sytyttyä. Afganistanin pommitusten alettua lokakuussa Tadžikistan myönsi suostuneensa jakamaan tiedustelutietoja sekä suoneensa koalitionle luvan käyttäen maan ilmatilaa humanitaari-siin lentoihin²⁸.

Epäilyksiä liittouman erikoisyksiköiden operoinnista Tadžikistanista käsin oli toki esiintynyt varhemmin, mutta todisteita tästä ei ollut eikä maata myöskään mainittu koalitiota käsittelevissä dokumenteissa²⁹. Ei olisi vallan aiheetonta spekuloida sillä mahdollisuudella, ettei erikoisoperaatioista muutenkaan tavata huudella. USA:n tapauksessa salailu selittyisi siten, ettei halluttu herättää huomiota ennen kuin yhteis-

työstä oli poliittisesti sovittu ja siten, ettei tiedon sotilasosastosta toivottu päätyvän kolmansille, mahdollisesti epäluuloisille tahoille. Vastaavasti Dušanben vaikenemisen selittäisivät sekä huoli oppositiovoimien reaktiosta että pelko joutua kolmansien tahojen painostettavaksi, etenkin kun maa oli itse esittänyt pääkaupungin läheistä sotilas-kenttää Yhdysvaltain tukikohdaksi³⁰. Toki Tadžikistanin merkitys koko koalitiolle sen alkutaipaleella on eri kysymyksensä, mutta kyyninen näkemys ei jääne kauaksi totuudesta – maan johtohan joutui jo pommituksia seuraavana päivänä kiistämään suunnitelmat sallia amerikkalaisjoukkojen ja -lentokoneiden iskut Afganistaniin omalta maaperältään³¹.

Sitä myöten kuin talebanihallinnon kaataminen pitkittyi, epäilyksiä Pohjoisen liiton suorituskyvystä alkoi ilmetä. Maa-voimia jouduttaisiin ehkä sittenkin hyödyntämään, missä tapauksessa operointi lentotukialuksilta ei riittäisi, vaan kiinteitä tukikohtia tarvittaisiin Keski-Aasiasta.³² Toisaalta runsas kuukausi on sangen lyhyt aika laajamittaisen offensiivin valmistelulle ja sen toteutukselle, ja tuskinpa länsivalvat itsekään siihen olisivat kyenneet. Huomionarvoista on silti se, että pakistanilaisen ex-diplomaatin taannoin julkituoma skenaario näytti toteutuvan, jos kohta mainituilla puutteilla korjattuna. Oma kysymyksensä toki on, korjattiinko suunnitelman heikkoudet siksi, että ne tunnettiin alun alkaenkin vai siksi, että tilanteen kehittyessä niihin lopulta törmättiin, mutta läntisen maailman tietämystä koko Keski-Aasiasta tulee ylipäänsä puntaroida kriittisesti. Joka tapauksessa uudistettuun sotasuunnitelmaan lukeutuivat nyt myös Kuljabin,

Kurgan-tuben sekä Huzandin lentokentät Tadžikistanissa³³. Tietenkään se, että Washington analysoi eri vaihtoehtoja, ei vielä tehnyt Dušanbesta itsestään selvää partneria eikä tämän suostumuksestakaan ollut varmuutta. Totta on myös, että ensimmäisen ja kolmannen kentän sijainnit olivat optimaalisia Pohjoisen liiton tukemiselle ja että keskimmäisestä matka länsinaapurin pääkaupunkiin Taškentiin vei vain pari tuntia³⁴, mutta nämä yksin eivät luultavasti riittäisi nostamaan Tadžikistanin osakkeita.

Niinpä USA:n todellisista päämääristä enemmän paljastikin se, että ko. kentät palvelisivat juuri erikoisjoukkoja ja jalkaväkeä ja se, että niiltä käsin voitaisiin pommittaa talebanikohteita³⁵ – vastaavanlainen järjestyhän oli jo kotvan ollut käytössä Uzbekistanissa³⁶. Virallisesti Yhdysvallat aloitti nyt tadžikkikenttien arvioinnin, mutta jyrkempi näkemyskin esiintyi: Kuljabin kentästä oli sovittu jo marraskuuhun 2001 tultaessa³⁷. Tadžikistanin näkökulmasta sisäpoliittiset seikat eivät tuottaneet päänvaivaa, sillä osia Venäjän 201. Divisioonasta majaili paikalla. Myöskään suurvaltapolitiikka ei liioin estänyt sopua, olivathan Bush ja Putin jo sopineet NL:n lentokenttien käytöstä eikä Kremlillä ollut nyt samanlaista jalansijaa Keski-Aasiassa kuin neuvostoajalla³⁸. Mitä todennäköisimmin kenttien kunto esti kuitenkin kauaskantoisen yhteistyön, sillä mm. Dušanben lentokentän täydellinen kunnostaminen olisi maksanut 50 miljoonaa dollaria³⁹. Lisäksi on huomattava, että sisällissodan kiihkeimmät taistelut oli käyty Etelä-Tadžikistanissa – etenkin Kurgan-tuben maakunnassa⁴⁰ – joten Qurkhonteppan ja Kulobin kenttien korjaaminen olisi kaikei maksanut vielä enemmän.

USA:n kannalta summat olivat arvatenkin mahdollisia, mutta suhteessa saatavaan hyötyyn investointi tuskin houkutti. Jälleenrakennuksen kannattamattomuudesta kielinee sekin, että vaikka Tadžikistan olisi toivottanut koalition tervetulleeksi, viime hetkellä ulkoministeri Rumsfeld nosti peukkunsa Kirgisian Manaksen kentälle – infrastruktuurin arveltiin olevan siellä parempi⁴¹. Dušanben kansainvälinen kenttä jäi lähinnä USA:n, Ranskan ja Britannian huoltotukikohdaksi, mutta tällekin toiminnalle ei povattu suurta jatkuvuutta⁴². Lienee oikein otaksua, että lännen epävarmuus kumppanina osaltaan edesauttoi sitä, että jälleen vuonna 2003 tadžikkijohto avasi keskustelut Venäjän 201. Divisioonan uudelleenjärjestelystä⁴³ ja että sopimus Venäjän 201. sotilastukikohdasta syntyi vuotta myöhemmin.

KUMPPANI SITTEKIN?

2000-luvun puoliväliin mennessä USA:n joukot olivat poistuneet Tadžikistanista, mutta maa antoi liittouman edelleen käyttää ilmatilaansa ja lentokenttiään polttoainetäydennyksiin⁴⁴. Uusi mahdollisuus näytti kuitenkin koittaneen, kun Yhdysvaltoja pyydettiin poistumaan Uzbekistanista. Andžanissa (Andijon) toukokuussa 2005 tapahtunut verenvuodatus oli kiristänyt Taškentia ja Washingtonin välejä, erityisesti koska Yhdysvallat vaati puolueetonta tutkimusta⁴⁵. On silti relevanttia aprikoida Washingtonin erikoista intoa Keski-Aasian ihmisoikeuskysymyksiin, sillä ne eivät ennenkään olleet järin merkittävä tekijä. Esimerkiksi kun seitsemän vuotta aiemmin koko alueen turvallisuustilanne heikkeni sekä islamismi vaikutti leviävän esteettä, länsi sulki silmänsä Uzbekista-

nin demokratia- ja ihmisoikeuskehityksen pysähtyneisyydeltä ja nosti maan ”strategisen tärkeäksi”⁴⁶. Samassa viitekehyksessä on silti todettava, ettei Taškentkaan 1990-luvulla epäröinyt tarttua tilaisuuksiin taikka pelata kaksilla korteilla, kuten kiistely IVY-maiden puolustus sopimuksesta ja Venäjän Tadžikistanin-tukikohdasta osoittivat.

Eriteläessä syitä karkotukseen ei suurvaltapolitiikan kuvioita voinekaan vähätellä, sillä SCO oli hieman aiemmin vaahtunut aikataulutusta amerikkalaisjoukkojen poistumiselle Keski-Aasiasta nyt, kun Afganistanin sota oli päättymäisillään⁴⁷. Venäjä näki tukikohdan Naton laajentumisilmionä ja kytki asian väri vallankumouksiin, kun taas Kiina epäili läntisen vaikutuksen välittyvän sen kautta sekä halusi varmistaa energiaväylänsä⁴⁸. Moskovan kannan tekee ymmärrettäväksi se, että venäläisten määrä Tadžikistanissa oli vuodessa laskenut noin 20000:sta 7800 sotilaaseen⁴⁹ sekä se, että sen rajajoukot olivat vastikään luovuttaneet tehtävänsä paikallisille voimille. Kirgisia ja Tadžikistan kuitenkin viestittivät jatkavansa terrorisminvastaista yhteistyötä entiseltä pohjalta, mutta päinvastoin kuin arvioitiin, irtaantumiseksi SCO:n julkilausumasta tätä tuskin saattoi kutsua⁵⁰. Pienten jäsenmaiden vaikutusmahdollisuuksia organisaatiossa ei kannata yliarvioida, ja joidenkin analyytikkojen mukaan järjestö oli jopa enenevässä määrin kehittynyt Kiinan ja Venäjän intressien keppihevoseksi⁵¹.

Tadžikistanin pitäytyminen sovituissa oikeuksissa ei siis yllättänyt, samoin kuin ei sekään, että USA:n avustukset rajaturvallisuuden kehittämiseen näyttelivät tärkeää osaa keskusteluissa Rumsfeldin kanssa⁵². Sinällään se, että Dušanbe pyysi Washing-

tonilta avustuksia rajavalvontaan, vaikka olikin itse esittänyt venäläisyksiköiden vähittäistä vetäytymistä, lukeutunee Keski-Aasian perinteisen poliittisen pelailun pirtaan. Sen sijaan Moskovan passiivisuuden takaa voi erottaa astetta viiltävämpää laskelmointia. Kreml tyytyi vain seuraamaan sivusta, sillä avustukset rakentaisivat vakautta ainakin välillisesti samaan aikaan, kun huomattava venäläinen sotilasosasto maassa varmistaisi, ettei läntinen vaikutus saisi liikaa jalansijaa. Miksei Yhdysvallat saisi täten sitoutua pitkäaikaiseen, korruption takia osin toivottomaanakin prosessiin?

Muuttuneista valta-asetelmista kielii myös se, että Rumsfeldin palattua vuonna 2006 Kuljabin kysymykseen Tadžikistanin osallisuudet alueellisissa yhteistyöjärjestöissä, kuten SCO ja CSTO, oletettavasti tekivät kumppanuuden laajentamisen tyhjäksi⁵³. Tämä selitys ei kuitenkaan kata kaikkea, sillä uusia nappuloita oli myös ilmestynyt Keski-Aasian šakkilaudalle: Intia oli kunnostanut Farkhorin lentokentän Etelä-Tadžikistanissa ja kaksi Mig-laiuetta olisi operoiva sieltä käsin⁵⁴. Kenttäsaaraalaa maassa 1990-luvulla ylläpitänyt Delhi lisäsi läsnäoloaan kaiketi Afganistanin tilanteen ja huumekaupan vuoksi sekä kampaakseen Pakistanin intressejä⁵⁵, mutta alueen luonnonvarat, kaasu etunenässä, välkkyivät samoin kulisissa⁵⁶. Erityisesti Venäjän reaktio kuvasi alueen hegemoniaista: vaikka Moskova ja Delhi olivat tehneet yhteistyötä lentokentän modernisoinnissa, Kreml torjui vieraiden valtojen – myös vanhojen kumppaneiden – taistelukoneet omalla takapihallaan⁵⁷. Arvatenkin logiikka perustui siihen, että uusi pelaaja kentällä sekä sekoittaa Tadžikistanin pasmoja että aiheuttaa kol-

mansille osapuolille epävarmuutta samalla, kun tätä itseään voi välittömästi hyväksikäyttää. Yhtä kaikki, merkittävintä lie ollut se, että kolmannessa hallissa toimisivat Tadžikistanin ilmavoimat, joita Intia vieläpä kouluttaisi⁵⁸. Vaikkei yksi lentotukikohta varmasti korvannutkaan amerikkalaisyksiköiden päätymistä muualle, sinällään investointi lienee varmasti tullut tarpeeseen sekä maan talouden että ilmavoimien suorituskyvyn kannalta.

ILMAKULJETUKSISTA MAARAHTIIN

Keski-Aasian usein arvaamaton šakkilauta vavahteli jälleen vuonna 2009, kun Kirgisia avasi keskustelut Manaksen kentän kohtalosta. Afganistanin ahdinon syvetessä koalitio oli jo tarkastellut vaihtoehtoisia huoltoväyliä, mutta nyt Pakistanin läpi matkaaviin saattueisiin iskettiin entistä useammin samaan aikaan, kun USA harkitsi tuplaavansa miesmääränsä Afganistanissa. Tukikohdan merkitys ei kuitenkaan piillyt vain amerikkalaiskoneiden ja -sotilaiden huoltamisessa, vaan se toimi myös täydennysjoukkojen kauttakulkuväylänä.⁵⁹ Olisi kai oikein arikoida, että kirgiisien karkotuspäätöksen taustalla välkkyi Moskovan tarjoama kahden miljardin dollarin lainapaketti, eikä inhorealinen johtopäätös jääkään kauaksi – 2 mrd kertalaina mahdollistaisi maan kehittämisen heti, kun taas länneltä Kirgisia sai 150 miljoonaa dollaria vuodessa.⁶⁰ Venäjän tarjous vastaavan summan kartuttamiseksi lentokenttää olisi pitänyt vuokrata vielä yli 13 vuotta, mutta ilmoitettuun vetäytymiseen oli vain 5 vuotta. Koska länsi ei täten kyennyt tarjoamaan taloudellista kannustetta laman kourissa rämpivälle maalle, Biškekiä ei voine arvostella vaihtoehtojen tarkastelusta.

Yhtäaikaisesti myös tadžikkijohto kävi omaa ulkopolitiittista köydenvetoaan: Dušanbe oli vaatinut Venäjää maksamaan tukikohdastaan sekä vetämään rajajoukkonsa maasta, ja tehosti vaateitaan uhkaamalla kieltää venäjän julkisen käytön⁶¹. Vaatimusten uskottavuus oli toki mitä suurimmassa määrin kyseenalainen, sillä Tadžikistanin hauras vakaus nojaa pitkälti venäläisten niin taloudelliseen kuin sotilaalliseenkin läsnäoloon. Kuten analytytikot arvioivat, taantumun runnellessa maata vaateet toimisivat lähinnä presidentti Rahmonovin vaihtokauppatavarana⁶². Taloudellisen lievityksen tarve kuultanee myös sen taustalla, että Tadžikistan toivotti USA:n lentotukikohdan taas 2010 tervetulleeksi kamaralleen⁶³. Aivan kuten Bug Pit arvioi, hiekka tiimalaisissa oli jo valunut, mutta olennaista ei olekaan se, milloin Dušanbe ehdotti tukikohtaa eikä se, mikä oli tulos, vaan se, mihin esityksellä tähdättiin. Tadžikistan saattoi ilmaista ehdotuksen vapaasti, sillä vuonna 2014 vetäytyvä liittouma tuskin enää huomioisi sitä. Venäjälle taas haluttiin viestiä sitä, että maa käänti vastaavanlaisia etuja kuin kirgiiseille oli tarjottu, mutta silti lännen suuntaan näyteltiin uskottavaa, vaihtoehtoja esittävää partneria.

Arvatenkin epävarmuus paitsi Pakistanin reitistä, myös Manaksesta oli jo toiminut pontimena sille, että tammikuussa 2009 koalitio ryhtyi Tadžikistanin kanssa neuvottelemaan logistisista kysymyksistä. Sopusotilaallisten tarvikkeiden kauttakulusta viimeisteltiin keväämmällä, ja ensikuljetusten oli määrä tapahtua viikkojen sisällä⁶⁴. Omasta puolestaan Dušanbe näki tärkeänä sen, etteivät tarvikkeet hyödytä ainoastaan ISAF-joukkojen toimia, vaan

koko Afganistanin jälleenrakennusta⁶⁵. Siinänsä jalons ajatuksen taustalla saattoi toki kuulua se, että noin neljäsosa Afganistanin väestöstä oli tadžikkeja ja se, että koalition kaitsemilla alueilla heitä oli eniten. Toisaalta USA:n kannalta Tadžikistanin tiestön laajamittainen hyödyntäminen törmäisi kyllä vääjäämättömään paradoksiin: mikäli halutaisiin välttää Pakistanin-reitin epävarmuus, miten tavoitetta edistäisi kuljetusten siirtäminen alueelle, jossa laukaustenvaihtoja rajan yli, salakuljetusta, kidnappauksia sekä oppositiovoimien iskuja keskusvaltaa kohtaan tapahtuu miltei säännöllisesti?

Koska maaliikenteeseen siirtyminen asettikin koalition vain uusien kysymysten eteen, on oikein spekuloida kauttakulkusopimuksen tosiasiallisen merkityksen tadžikistanilaisille olleen ensisijassa reaali-taloudellinen – maanhan povattiin pahimmillaan joutuvan levottomuuksien kouriin laman viedessä siirtotyöläisten leivän ja ajassa nämä kotiin⁶⁶. Vastaavasti Washingtonille tarjoutui mahdollisuus ujuttaa vaikutustaan Keski-Aasiaan eivätkä riskit koituisi suuriksi: koillinen reitti ei paikannut Manaksen menetystä tai edes Pakistanin-reitin ongelmia, sillä vain osa Northern Distribution Network (NDN) -rahdistä matkasi Tadžikistanin läpi⁶⁷. Sama kulussientakainen intressivyyhti sopii amerikkalaisrahoitukseen Panj-joen siltaankin. Vaikka Keski-sen sotatoimialueen päämajan (USCENT-COM) hehkuttama rakennelma kenties lisäksi tadžikkien ja afgaanien taloudellista kanssakäyntiä⁶⁸, soraäänenkään eivät lie olleet aivan väärässä. Kriitikki ylikulkuväylän vähäisestä käytöstä⁶⁹ selittyy täten sillä, että mikäli siltaa olisi todella hyödynnetty liittouman tarpeisiin, olisi riskitaso voinut

kohota siedettävän yläpuolelle – vähäisen jalansijan saaminen ei riittäisi kompensoimaan kuljetuskustannuksia osin läpikäymättömän maaston ja jatkuvien yhteenottojen tantereen poikki. Mikäli silta myös edesauttoi huumeiden välitystä⁷⁰, olisi tämä intressien näkökulmasta vain eduksi: salakuljetuksentorjunnan verholla Dušanbe voisi pyytää lisävastuuksia Washingtonilta sekä siten lännen enentyvällä läsnäololla kamppaata Moskovaa ja Pekingiä.

Alkukeväästä 2012 USCENTCOM kiittelikin tadžikkijohtoa NDN-reittiin osallistumisesta ja taloudellisesta tuesta Afganistanille sekä lupasi jatkaa maan raja- ja turvallisuusjoukkojen avustamista⁷¹. Myös Dušanbe vakuutteli rajaturvallisuuden kohentuneen vuosien vierieissä⁷², mutta poliittisten korulauseiden takaa paljastuu toinen todellisuus. Venäläisten poistuttua vuosikymmenen puolivälissä rajaa valvoivat heikosti varustetut, alikoulutetut ja lahjottavissa olevat paikalliset⁷³, mikä todennäköisesti pakotti USCENTCOMin heti vuonna 2007 aloittamaan rajavalvontapisteiden kunnostustyöt sekä satsaamaan viranomaisyhteistyön tehostamiseen; kaksi vuotta myöhemmin aloitettiin vielä tadžikkien koulutus erityisesti huumekaupan vastaisiin operaatioihin⁷⁴. Keskittyminen juuri järjestyneen rikollisuuden torjuntaan on varmasti oikea fokus, koska valtaosan Afganistanissa tuotetusta heroiinista arveltiin päätyvän ensisijassa Tadžikistanin kautta edelleen Eurooppaan, ja koska säännönmukaiset kidnappaukset sekä ampumavälikohtaukset rajaseudulla pohjasivat pikemminkin kiistoihin huumekaupan hallinnasta kuin islamismin leviämiseen⁷⁵. Tosin kymmeniä vuosia vallinnutta ongelmaa ei poistettaisi

hetkessä – varsinkaan kun tuottoisalla alalla väitetään toimivan myös maan merkittäviä viranomaisia⁷⁶.

”Korkeaa prioriteettiaan”, rajaturvallisuutta, edistääkseen USA kaavaili vielä koulutuskeskusta, jossa Tadžikistanin asevoimat voisivat harjoitella terrorismin- ja huumekaupanvastaista toimintaa⁷⁷, mutta josta ei tulisi Yhdysvaltain varsinaista tukikohtaa, vaan maa antaisi tarvittaessa koulutusapua⁷⁸. Mikäli kuitenkin otetaan huomioon se, että terrorisminvastaisen sodan syttyessä Dušanbe lähetti varovaisia ja osin jopa ristiriitaisia signaaleja, olivat arvelut keskuksen todellisesta päämäärästä perusteltuja. Niinpä vasta se, että Tadžikistanin ulkoministeri ykskantaan torjui amerikkalaisvoimat maansa kamaralla, lienee lopullisesti sinetöinyt koko diskurssin – koulutuskeskus oli oleva Tadžikistanin omaisuutta ja sitä hyödyntäisi maan kansalliskaarti⁷⁹. Heikko rajavalvonta ja alikoulutetut turvallisuusvoimat eivät toki olleet uusia ongelmia, ja olihan Washington aiemminkin sijoittanut Keski-Aasian turvallisuusvoimiin, mutta suunniteltu vetäytyminen Afganistanista eittämättä antoi aiheetta poistumisteiden varmistamiselle. Kaiketi satsausten arvioitiin kannattaneen, sillä keväällä 2012 Tadžikistanin osuus Northern Distribution Networkissa laajeni vielä ISAF-operaation purkuliikenteeseen: Afganistanista lähtevää kalustoa ja materiaalia evakuoitiin Tadžikistanin läpi Kirgisiaan, josta edelleen rautateitse Riikaan⁸⁰.

VENÄJÄN VANAVESI, YHDYSVALTAIN RAHAVIRTA?

Uusi, mielenkiintoinen diskurssi Tadžikistanin positiosta käynnistyi loppukesästä

Copyright © 2009 National Geographic Society, Washington, D.C.

2012, tällä kertaa niin lännessä kuin idässäkin. Moskovaa rasittivat neuvottelut Venäjän 201. sotilastukikohdan kohtalosta, ja alati vaihtuvat edellytykset synkensivät ilmapiiriä. Vastaavasti Washingtonissa spekuloiitiin yhä jalansijan mahdollisuudella, jos kohta pohdinta vivahtikin pessimismin puolelle. Molempien pääkaupunkien heikkoudeksi kohoaa silti se, että ne näkevät Tadžikistanin enemmän mukautuvana objektina kuin laskelmoivana subjektina. Suurvaltojen näkökulmasta pienen valtion toiminta on toki sivuseikka, mutta luultavasti siitä syystä terävin skenaario tuli nimenomaan kolmannelta taholta. Intialainen analyysi povasi Afganistanin uusjakoa 2014 jälkeen: alueelliset mahtivaltiot tekevät sen joko Karzain taikka talebanien kanssa – ja tässä mm. Tadžikistan näyttölee oleellista osaa⁸¹.

Venäjälle Tadžikistan toimii islamisminvastaisena etulinjana, ja tämä strateginen

merkitys ajaa kohtuuttomienkin vaatimusten ohi⁸². Perinteisessä näkemyksessä ei kuitenkaan ole riittävässä määrin huomioitu ajankohtaista keskustelua. Lokakuussa 2012 Venäjä ja Tadžikistan sopivat kyllä tukikohdan vastikkeettomasta vuokrauksesta 30 vuodeksi, Moskovan 5 miljoonan dollarin avusta huumeidenvastaiseen taisteluun sekä vesivoimaloiden rakentamisesta⁸³, mutta puolisen vuotta myöhemmin tadžikkijohto esitti vielä lisävaatimuksia mm. enemmästä tuesta maan asevoimien modernisointiin sekä takeita siitä, että Kreml investoisi vesivoimaan⁸⁴. Venäjä myös mielisi nähdä Aynin lentokentän osana 201. tukikohtaansa ja epäilee Dušanben valmistelevan sen antamista amerikkalaisille⁸⁵. Tadžikkijohto on kuitenkin ilmoittanut, että asiasta keskustellaan vasta, kun lokakuussa sovitut seikat olisivat toteutuneet sekä tukikohtasopimus ratifioitu⁸⁶.

Moskovan maaliskuisen väitteeseen sii-

tä, että se olisi jo täyttänyt kaikki sopimuksen edellytykset⁸⁷, tulee tietenkin suhtautua kriittisesti, muttei raadollisempikaan näkemys jää kauas totuudesta – Aynin luovuttaminen poistaisi Dušanbelta yhden valttikortin. Olisi myös helppoa nähdä lisävaateiden taustalla se, että sitouduttuaan Kremlin vanaveteen Tadžikistan saattaisi menettää USA:n kanssa suunnitellut materiaaliuovutukset ja tuet rajaturvallisuuteen, mutta totuus uinee pintaa huomattavasti syvemmillä. Johan alkuperäisessä sopimuksessa Venäjä sitoutui ase-in puolustamaan Tadžikistania sekä tukemaan maan huumeviranomaisia⁸⁸, mutta epäilemättä Dušanbe käytti argumenttia eri neuvottelupöydissä, koska sillä pystyi lypsämään lisäetuja. Ja koska Afganistanista vetäytyvälle koalitiolle kaluston luovutus tulee yhtä kaikki halvemmaksi kuin sen rahtaaminen takaisin kotimaahan, korjaa Tadžikistan parhaassa tapauksessa vieläpä tuplapotin. Tukikohtasopimuksen ratifioinnin lykkääminen aina lokakuuhun 2013⁸⁹ osin noudattaa samaa kyynistä logiikkaa, osin kytkeytyy marraskuun presidentinvaaleihin.

Kremlille päänavavaa aiheuttavat samoin Dušanben lämpenevät Kiinan-suhteet sekä ISAF-operaatiolta tadžikeille mahdollisesti periytyvä kalusto⁹⁰. Toisaalta Kremlin reagoimista presidentti Rahmonovin julistamaan uuteen ulkopoliittiseen prioriteettiin, Kiinaan,⁹¹ voi moittia ylimitotetuksi, sillä pitkäaikaisesta aluekiidistä ja demarkkaatiosta sopiminen⁹² toimii kyllä luontevana tavoitteena minkä tahansa valtion ulkopoliitikalle. Moskovan ärtymys kalustokysymyksessä taas asettuu kyseenalaiseksi, sillä Tadžikistanin logistinen yhteistyö ISAF:n kera ei ole ennenkään häirinyt sitä. Koska

Tadžikistan salli ainoastaan ei-sotilastarvikkeiden maakuljetukset, mitä uhkaa Kremlille aiheuttaisivat siviilikaluston jääminen paikallisiin käsiin? Jos taas NATO ja Yhdysvallat luovuttaisivat sotilasteknologiaa- ja välineistöä tadžikeille, eivätkö ne päinvastoin edesauttaisi alivarustettuja paikallisia turvallisuuselimiä vakauden ylläpidossa? Venäjällehan USA:n ja Naton vähittäinen poistuminen Keski-Aasiasta olisi joka tapauksessa voitto.

Pienemmistä toimijoista Intia tukeutuu yhä kunnostamaansa Farkhorin tukikohtaan, eritoten Naton poistuessa Afganistanista⁹³. New Delhille mikä vain sillanpää Tadžikistanissa ei ainoastaan anna ”syvyyttä ja ulottuvuutta” seurata Pakistanin intressejä Afganistanissa, vaan samalla luo leveämmän alustan vuoden 2014 jälkeisessä valtapelissä⁹⁴. Aynin kysymys on yhä auki, mutta vaikka Intia tukikohtaan saisikin, yhden lentokentän merkitystä tuskin kannattaa yliarvioida. Lisäksi on epävarmaa, miten suuren roolin muut valtiot, Venäjä etunenässä, ylipäänsä sallisivat New Delhille – toistaiseksi Intia tyytyynee osaansa muiden kyljessä. Tadžikin ja nykypersian kielisukulaisuus⁹⁵ taas pohjustaa Dušanben ja Teheranin suhteita. Investoinnit Tadžikistanin infrastruktuuriin jatkuvat, ml. liikenneyhteys Afganistanin läpi⁹⁶, mikä lisää sisämaavaltion taloudellista liikkumavaraa. Teheran rahoitti myös vesivoimala Sangtuda-2:n. Paitasi että Iranille Tadžikistan on väylä ulottaa omaa vaikutustaan Keski-Aasiaan, se hamuaa maan vesivarjoja⁹⁷. Energia- ja luonnonvarat houkuttelevat samoin Kiinaa. Peking lainoittaa Dušanbea 2 miljardilla dollarilla⁹⁸ ja on sijoittanut kaivosteollisuuteen; lisäksi kiinalaiset rakentavat öljynjalostamon Etelä-

Tadžikistaniin⁹⁹.

Lännessä puolestaan eli vielä pitkään ajatus lentokentästä, joka korvaisi Manaksen menetyksen¹⁰⁰. Vaikka sekä Yhdysvaltain että Tadžikistanin piilevät intressit jätettäisiin vaille huomiota, ajatus on paradoksaalinen. Koska orastavan vetäytymisen vuoksi Washington ei ollut 2010 letkauttanut korvaansa Dušanben vastaavalle esitykselle, ei ole uskottavaa, että yli kaksi vuotta lähempänä operaation purkuajankohtaa realiteetit sen paremmin suosisivat hanketta. Samoin artikkelin näkemys siitä, että ensi kertaa tadžikeille tarjoutui ”geopoliittisia vaihtoehtoja”, pitäisi pikemmin nähdä omalle lukijakunnalle suunnattuna kannusteena kuin realistisena olosuhteena, sillä myös arvion oma johtopäätös povaa Tadžikistanin valitsevan traditionaalisen toimintasuunnan¹⁰¹. Konkreettisen läsnäolon sijaan Washingtonin vaikutus maahan kanavoituukin

välillisesti: pelkästään vuoden 2013 ensimmäisten kuuden kuukauden kansainvälisestä rahoituksesta Dušanbelle Yhdysvallat toimitti miltei 70%¹⁰². Koska selkkaukset Afganistanin rajaseudulla todennäköisesti kiihtyvät lähivuosina, USA ei luultavasti voi saati halua lopettaa avustuksia – kansallisen turvallisuuden puolustaminen alkaa Tadžikistanin etelärajalta.

Eri ulkoisten intressien ja sisäisten paineiden ristiaallokossa luovivaa Tadžikistania voinee hyvin kuvata poliittiseksi menestystarinaksi. Tai kuten Al Jazeera toteaa, oikeampi ilmaisu maan toimista olisi kenties pelailu suurempien vastakohtaisuuksilla¹⁰³. Yhtä kaikki, kyynisestä näkökulmasta kunkin maan on turvallisempaa käydä terrorismivastaista sotaa Tadžikistanissa kuin odottaa sen saavan jalansijaa kotimaassa. Paha vain, että Dušanbekin tietää tämän – ja laskee juuri sen varaan.

Lähdeviitteet

- 1 Visuri 2011, 139
- 2 BBC News 17.9.2001: Afganistan – a tough military option; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1548842.stm
- 3 Ibid. 14.9.2001: Shanghai group condemns attacks; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1544852.stm>
- 4 Ibid. 3.11.1999: Action against Central Asian militants; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/503942.stm>
- 5 Radio Free Europe/Radio Liberty 11.10.2001: Newline – October 11, 2001; <http://www.rferl.org/content/article/1142502.html>
- 6 BBC News 25.9.2001: Russia pledges support for US; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1561825.stm>
- 7 Ibid. 18.9.2001: US 'planned attack on Taleban'; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1550366.stm
- 8 Ibid.
- 9 USATODAY.COM 3.11.2001: US gets regional help in war; <http://usatoday30.usatoday.com/news/attack/2001/11/03/usat-help.htm>

- 10 BBC News 18.9.2001: US 'planned attack on Taleban'; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1550366.stm
- 11 CNN/World 22.9.2001: Tajikistan to cooperate with anti-terror coalition; <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.tajik/index.html>
- 12 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 13 CIA World Factbook; <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ti.html>
- 14 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 15 UM. Kehityspoliitikka. Uutiset 21.12.2001: Vuosikymmenen romahdus; <http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=43016&nodeid=15316&culture=fi-FI&contentlan=1>
- 16 Verkko uutiset/STT-IA 22.9.2000: Taistelut kiihtyneet Keski-Aasian tasavalloissa; http://vanha.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/22.syyskuu/keaa3800.htm
- 17 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 18 BBC News 12.11.1998: World: Asia-Pacific Tajikistan accuses Uzbekistan of plotting Tajik revolt; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/212971.stm>
- 19 Ibid. 16.2.1999: World: Asia-Pacific Analysis: Enemies on all fronts; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/280541.stm>
- 20 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 21 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>
- 22 Smith 1996, 396
- 23 Verkko uutiset/STT-IA 22.9.2000: Taistelut kiihtyneet Keski-Aasian tasavalloissa; http://vanha.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/22.syyskuu/keaa3800.htm
- 24 CNN/World 22.9.2001: Tajikistan to cooperate with anti-terror coalition; <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.tajik/index.html>
- 25 BBC News 3.2.1999: World: Asia-Pacific Uzbeks to quit CIS defence agreement; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/271331.stm>
- 26 Ibid. 11.12.1999: Europe Russia and Uzbekistan 'partners'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/560160.stm>
- 27 CRS 31.8.2012: Tajikistan: Recent Developments and U.S. Interests; <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>
- 28 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 29 GlobalSecurity.org: Tajikistan Facilities; <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/tajikistan.htm>
- 30 Ibid.
- 31 Freedom House 18.12.2001: Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>
- 32 BBC News 5.11.2001: World South Asia Doubts grow over Northern Alliance; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1638967.stm

- 33 SunSentinel 4.11.2001: U.S. Troops Seek Use Of Tajikistan Bases; http://articles.sun-sentinel.com/2001-11-04/news/0111040181_1_afghanistan-special-forces-taliban
- 34 USATODAY.COM 3.11.2001: US gets regional help in war; <http://usatoday30.usatoday.com/news/attack/2001/11/03/usat-help.htm>
- 35 SunSentinel 4.11.2001: U.S. Troops Seek Use Of Tajikistan Bases; http://articles.sun-sentinel.com/2001-11-04/news/0111040181_1_afghanistan-special-forces-taliban
- 36 USATODAY.COM 3.11.2001: US gets regional help in war; <http://usatoday30.usatoday.com/news/attack/2001/11/03/usat-help.htm>
- 37 Eurasia.org 15.3.2013: The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>
- 38 Ibid.
- 39 GlobalSecurity.org: Tajikistan Facilities; <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/tajikistan.htm>
- 40 Smith 1996, 383
- 41 Eurasia.org 15.3.2013: The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>
- 42 GlobalSecurity.org: Tajikistan Facilities; <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/tajikistan.htm>
- 43 Pravda.ru 28.7.2003: World Russian military base to be deployed in Tajikistan?; <http://english.pravda.ru/news/world/28-07-2003/51439-0/>
- 44 Council on Foreign Relations 26.7.2005: Asia: U.S. Military Bases in Central Asia; <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440>
- 45 Ibid.
- 46 BBC News 26.2.1998: Uzbek delegation begins talks with US officials in Washington; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/60397.stm>
- 47 Ibid. 30.7.2005: Asia-Pacific US asked to leave Uzbek air base; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4731411.stm>
- 48 Council on Foreign Relations 26.7.2005: Asia: U.S. Military Bases in Central Asia; <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440>
- 49 GlobalSecurity.org: Tajikistan Facilities; <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/tajikistan.htm>
- 50 The Washington Post 27.7.2005: Rumsfeld Wins Assurances in Central Asia; <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/26/AR2005072601698.html>
- 51 Council on Foreign Relations 26.7.2005: Asia: U.S. Military Bases in Central Asia; <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440>
- 52 The Washington Post 27.7.2005: Rumsfeld Wins Assurances in Central Asia; <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/26/AR2005072601698.html>
- 53 Eurasia.org 15.3.2013: The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>
- 54 The Guardian 26.4.2006: India flexes its muscles with first foreign military base; <http://www.theguardian.com/world/2006/apr/26/india.nickpatonwalsh>
- 55 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in modern Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>

- 56 The Guardian 26.4.2006: India flexes its muscles with first foreign military base; <http://www.theguardian.com/world/2006/apr/26/india.nickpatonwalsh>
- 57 Russia & India Report 26.10.2012: India's Ayni military base in Tajikistan is Russia-locked; http://indrus.in/articles/2012/10/26/indias_ayni_military_base_in_tajikistan_is_russia-locked_18661.html
- 58 The Guardian 26.4.2006: India flexes its muscles with first foreign military base; <http://www.theguardian.com/world/2006/apr/26/india.nickpatonwalsh>
- 59 BBC News 6.2.2009: Asia-Pacific Kyrgyz closure of US base 'final'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7873866.stm>
- 60 Ibid. 19.1.2009: Asia-Pacific Kyrgyz talks on future of US base; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7837686.stm>
- 61 RIA Novosti 30.7.2009: Tajikistan wants Russia to pay for military base; <http://en.rian.ru/world/20090730/155672919.html>
- 62 Ibid.
- 63 Eurasia.org 15.3.2013: The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>
- 64 BBC News 21.4.2009: Asia-Pacific Tajikistan agrees US supply route; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8010893.stm>
- 65 France24.com 6.2.2009: Tajikistan, Russia to allow non-military NATO transport; <http://www.france24.com/en/20090206-tajikistan-russia-allow-non-military-nato-transport->
- 66 BBC News 13.2.2009: Asia-Pacific Tajikistan risks 'social unrest'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7888885.stm>
- 67 CRS 31.8.2012: Tajikistan: Recent Developments and U.S. Interests; <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>
- 68 USCENTCOM 29.6.2010: CENTCOM, Tajikistan expand security partnership; <http://www.centcom.mil/press-releases/centcom-tajikistan-expand-security-partnership>
- 69 Eurasia.org 15.3.2013: The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>
- 70 Ibid.
- 71 CRS 31.8.2012: Tajikistan: Recent Developments and U.S. Interests; <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>
- 72 NY Times 9.7.2011: Porous and Violent, Afghan-Tajik Border Is a Worry for U.S.; http://www.nytimes.com/2011/07/10/world/asia/10tajik.html?pagewanted=all&_r=2&
- 73 Ibid.
- 74 USCENTCOM 29.6.2010: CENTCOM, Tajikistan expand security partnership; <http://www.centcom.mil/press-releases/centcom-tajikistan-expand-security-partnership>
- 75 NY Times 9.7.2011: Porous and Violent, Afghan-Tajik Border Is a Worry for U.S.; http://www.nytimes.com/2011/07/10/world/asia/10tajik.html?pagewanted=all&_r=2&
- 76 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>
- 77 USCENTCOM 29.6.2010: CENTCOM, Tajikistan expand security partnership; <http://www.centcom.mil/press-releases/centcom-tajikistan-expand-security-partnership>

- 78 Hurriyet Daily News 25.6.2010: Horizons US to build troop training center in Tajikistan; <http://www.hurriyetaidailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=us-to-build-troop-training-center-in-tajikistan-2010-06-25>
- 79 The Voice of Russia 18.7.2011: No US military bases in Tajikistan – Tajik FM; <http://voiceofrussia.com/2011/07/18/53372698/>
- 80 CRS 31.8.2012: Tajikistan: Recent Developments and U.S. Interests; <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>
- 81 Russia & India Report 26.10.2012: India's Ayni military base in Tajikistan is Russia-locked; http://indrus.in/articles/2012/10/26/indias_ayni_military_base_in_tajikistan_is_russia-locked_18661.html
- 82 The Washington Times 21.8.2012: BERMAN AND MCKINLEY: US and Russia in a new standoff; <http://www.washingtontimes.com/news/2012/aug/21/us-and-russia-in-a-new-standoff/>
- 83 RIA Novosti 5.10.2012: World Russia Keeps Tajik Base, Risking Taliban Face-Off; <http://en.rian.ru/world/20121005/176424262.html>
- 84 RT 19.3.2013: Tajikistan re-opens bargaining over Russian military base deal; <http://rt.com/politics/tajikistan-re-opening-bargaining-over-signed-russian-military-base-agreement-473/>
- 85 Pravda.ru 6.7.2012: China and USA oust Russia from Asia; http://english.pravda.ru/russia/politics/06-07-2012/121580-tajikistan_russia-0/
- 86 ASIA-Plus 14.5.2013: В России уже видят аэродром «Айни» в составе 201-ой РВБ; <http://news.tj/ru/news/v-rossii-uzhe-vidyat-aerodrom-aini-v-sostave-201-oi-rvb>
- 87 RT 19.3.2013: Tajikistan re-opens bargaining over Russian military base deal; <http://rt.com/politics/tajikistan-re-opening-bargaining-over-signed-russian-military-base-agreement-473/>
- 88 RIA Novosti 5.10.2012: World Russia Keeps Tajik Base, Risking Taliban Face-Off; <http://en.rian.ru/world/20121005/176424262.html>
- 89 Radio Free Europe/Radio Liberty 1.8.2013: Rahmon Says Tajikistan Will Extend Russian's Military Presence To 2042; <http://www.rferl.org/content/russia-tajikistan-rahmon-putin/25063000.html>
- 90 The Moscow News 6.7.2012: Russia and Tajikistan fall out over military base; <http://themoscow-news.com/international/20120706/189927671.html>
- 91 Ibid.
- 92 Pravda.ru 6.7.2012: China and USA oust Russia from Asia; http://english.pravda.ru/russia/politics/06-07-2012/121580-tajikistan_russia-0/
- 93 The Washington Times 21.8.2012: BERMAN AND MCKINLEY: US and Russia in a new standoff; <http://www.washingtontimes.com/news/2012/aug/21/us-and-russia-in-a-new-standoff/>
- 94 Russia & India Report 26.10.2012: India's Ayni military base in Tajikistan is Russia-locked; http://indrus.in/articles/2012/10/26/indias_ayni_military_base_in_tajikistan_is_russia-locked_18661.html
- 95 Smith 1996, 367
- 96 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>
- 97 Ibid.
- 98 Pravda.ru 6.7.2012: China and USA oust Russia from Asia; http://english.pravda.ru/russia/politics/06-07-2012/121580-tajikistan_russia-0/
- 99 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>

- 100 The Washington Times 21.8.2012: BERMAN AND MCKINLEY: US and Russia in a new standoff; <http://www.washingtontimes.com/news/2012/aug/21/us-and-russia-in-a-new-standoff/>
- 101 Ibid.
- 102 Al Jazeera Center for Studies – Reports 20.6.2013: Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>
- 103 Ibid.

Lähteet

Painetut

Visuri, P.

2011 Maailman muutos ja Suomi Bookwell Oy. Jyväskylä

Bohr, A. & Crisp, S.

1996 Kyrgystan and the Kyrgyz Teoksessa The nationalities question in the post-Soviet states Toim. Smith, Gr. Longman Group Ltd. Singapore

Payne, J.

1996 Tajikistan and the Tajiks Teoksessa The nationalities question in the post-Soviet states Toim. Smith, Gr. Longman Group Ltd. Singapore

Utissivustot (tarkastettu 27.8.)

BBC NEWS

17.9.2001 Afghanistan – a tough military option; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1548842.stm

14.9.2001 Shanghai group condemns attacks; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1544852.stm>

3.11.1999 Action against Central Asian militants; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/503942.stm>

25.9.2001 Russia pledges support for US; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1561825.stm>

18.9.2001 US 'planned attack on Taleban'; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1550366.stm

12.11.1998 World: Asia-Pacific Tajikistan accuses Uzbekistan of plotting Tajik revolt; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/212971.stm>

16.2.1999 World: Asia-Pacific Analysis: Enemies on all fronts; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/280541.stm>

3.2.1999 World: Asia-Pacific Uzbeks to quit CIS defence agreement; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/271331.stm>

11.12.1999 Europe Russia and Uzbekistan 'partners'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/560160.stm>

5.11.2001 World South Asia Doubts grow over Northern Alliance; http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1638967.stm

26.2.1998 Uzbek delegation begins talks with US officials in Washington; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/60397.stm>

30.7.2005 Asia-Pacific US asked to leave Uzbek air base; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4731411.stm>

6.2.2009 Asia-Pacific Kyrgyz closure of US base 'final'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7873866.stm>

19.1.2009 Asia-Pacific Kyrgyz talks on future of US base; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7837686.stm>

21.4.2009 Asia-Pacific Tajikistan agrees US supply route; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8010893.stm>

13.2.2009 Asia-Pacific Tajikistan risks 'social unrest'; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7888885.stm>

Radio Free Europe/Radio Liberty

11.10.2001 Newslines – October 11, 2001; <http://www.rferl.org/content/article/1142502.html>

1.8.2013 Rahmon Says Tajikistan Will Extend Russian's Military Presence To 2042; <http://www.rferl.org/content/russia-tajikistan-rahmon-putin/25063000.html>

USATODAY

3.11.2001 US gets regional help in war; <http://usatoday30.usatoday.com/news/attack/2001/11/03/usat-help.htm>

CNN/World

22.9.2001 Tajikistan to cooperate with anti-terror coalition; <http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/central/09/22/ret.tajik/index.html>

UM. Kehityspolitiikka. Uutiset

21.12.2001 Vuosikymmenen romahdus; <http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=43016&nodeid=15316&culture=fi-FI&contentlan=1>

Verkkouutiset/STT-IA

22.9.2000 Taistelut kiihtyneet Keski-Aasian tasavalloissa; http://vanha.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/22.syyskuu/keaa3800.htm

SunSentinel

4.11.2001 U.S. Troops Seek Use Of Tajikistan Bases; http://articles.sun-sentinel.com/2001-11-04/news/0111040181_1_afghanistan-special-forces-taliban

Pravda.ru

28.7.2003 World Russian military base to be deployed in Tajikistan?; <http://english.pravda.ru/news/world/28-07-2003/51439-0/>

6.7.2012 China and USA oust Russia from Asia; http://english.pravda.ru/russia/politics/06-07-2012/121580-tajikistan_russia-0/

The Washington Post

27.7.2005 Rumsfeld Wins Assurances in Central Asia; <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/26/AR2005072601698.html>

The Guardian

26.4.2006 India flexes its muscles with first foreign military base; <http://www.theguardian.com/world/2006/apr/26/india.nickpatonwalsh>

RIA Novosti

30.7.2009 Tajikistan wants Russia to pay for military base; <http://en.rian.ru/world/20090730/155672919.html>

5.10.2012 World Russia Keeps Tajik Base, Risking Taliban Face-Off; <http://en.rian.ru/world/20121005/176424262.html>

France24

6.2.2009 Tajikistan, Russia to allow non-military NATO transport; <http://www.france24.com/en/20090206-tajikistan-russia-allow-non-military-nato-transport->

NY Times

9.7.2011 Porous and Violent, Afghan-Tajik Border Is a Worry for U.S.; http://www.nytimes.com/2011/07/10/world/asia/10tajik.html?pagewanted=all&_r=2&

Hurriyet Daily News

25.6.2010 US to build troop training center in Tajikistan; <http://www.hurriyetcdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=us-to-build-troop-training-center-in-tajikistan-2010-06-25>

The Voice of Russia

18.7.2011 No US military bases in Tajikistan – Tajik FM; <http://voiceofrussia.com/2011/07/18/53372698/>

The Washington Times

21.8.2012 BERMAN AND MCKINLEY: US and Russia in a new standoff; <http://www.washington-times.com/news/2012/aug/21/us-and-russia-in-a-new-standoff/>

Russia Today (RT)

19.3.2013 Tajikistan re-opens bargaining over Russian military base deal; <http://rt.com/politics/tajikistan-re-opening-bargaining-over-signed-russian-military-base-agreement-473>

ASIA-Plus

14.5.2013 В России уже видят аэродром «Айни» в составе 201-ой РВБ; <http://news.tj/ru/news/v-rossii-uzhe-vidyat-aerodrom-aini-v-sostave-201-oi-rvb>

The Moscow Times

6.7.2012 Russia and Tajikistan fall out over military base; <http://themoscownews.com/international/20120706/189927671.html>

Muut sivustot (tarkastettu 27.8.)

Freedom House

18.12.2001 Freedom in the World - Tajikistan (2002); <http://www.refworld.org/country,,,,,473c53f623,0.html>

CIA World Factbook

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ti.html>

Al Jazeera Center for Studies. - Reports

20.6.2013 Does Tajikistan matter? Political trends in Tajikistan; <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/06/201362082342345467.htm>

Congressional Research Service (CRS)

31.8.2012 Tajikistan: Recent Developments and U.S. Interests; <http://www.fas.org/sgp/crs/row/98-594.pdf>

GlobalSecurity.org

Tajikistan Facilities; <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/tajikistan.htm>

Eurasia.org

15.3.2013 The Bug Pit Tajikistan Wanted U.S. Air Base at Kulyab; Rumsfeld Gave Them Bridge Instead; <http://www.eurasianet.org/node/66698>

Council on Foreign Relations (CFR)

26.7.2005 Asia: U.S. Military Bases in Central Asia; <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440>

Russia & India Report

26.10.2012 India's Ayni military base in Tajikistan is Russia-locked; http://indrus.in/articles/2012/10/26/indias_ayni_military_base_in_tajikistan_is_russia-locked_18661.html

U.S. Central Command (USCENTCOM)

29.6.2010 CENTCOM, Tajikistan expand security partnership; <http://www.centcom.mil/press-releases/centcom-tajikistan-expand-security-partnership>

Kartat

Tekijä